

УДК:338.5.008.6/439.5:664.7(477.73)

О. І. Галенко,

к. е. н., доцент, Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОВОГО МОНІТОРИНГУ В ЗЕРНОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У даній статті проаналізовано проблеми моніторингу цін на сільськогосподарську продукцію в Україні і зокрема у Миколаївському регіоні. Автор обґрунтовує необхідність створення системи цінового моніторингу в Україні та надає пропозиції по прискоренню її створення.

The paper deals with the analysis of the problems of monitoring prices for agriculture products in Ukraine and in Mykolayiv region in particular and defines. Functions of a state in market operators informing. The author grounds the necessity of creating the system of price monitoring in Ukraine and gives proposals on accelerating its creation.

ВСТУП

Сільськогосподарські товаровиробники, переробні підприємства, посередницькі структури, кінцеві споживачі агропродукції перебувають в інформаційному вакуумі, не маючи можливостей реально оцінити кон'юнктуру ситуацію на внутрішньому і зовнішньому ринках, співставити ціни та рівень витрат.

Створення ефективно діючої системи цінового моніторингу буде корисним не лише виробникові продукції, а й для транспортних, переробних підприємств, оптових та роздрібних продавців, споживачів, органів галузевого управління на різних рівнях.

Отже, актуальність дослідження цінового моніторингу ринку зерна очевидна.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Встановити специфіку моніторингу цін в зернопродуктовому підкомплексі на прикладі Миколаївської області та виявити проблеми зернового ринку, які можна вирішити за допомогою цінового моніторингу.

РЕЗУЛЬТАТ

У класичному трактуванні моніторинг в економіці (від лат. monitor — нагадуючий, наглядаючий) — безперервне спостереження за економічними об'єктами, економічний аналіз їх діяльності як складова управління. Здійсненню цієї функції менеджменту в світовій економічній практиці приділяється особлива увага, оскільки від якості її реалізації залежать терміни, об'єм і якість інформації, необхідної для ухвалення управлінських рішень.

Слід особливо підкреслити, що організація і проведення моніторингу цін дуже сильно залежать від таких чинників, як галузева і ринкова специфіка бізнесу, географічний обхват ринку. Дійсно, моніторинг цін на монопольному ринку і вивчення цінової ситуації на конкурентному ринку вимагають застосування досить методичних підходів, що сильно відрізняються. Особливе місце в цьому ряду займає зернопродуктовий підкомплекс, який має ряд унікальних відмінних особливостей.

Особливо хотілося б виділити в зв'язку з цим ситуацію з ринковими цінами на зерно і хлібні вироби. На продовольчому ринку України протягом 1999—2006 років відбулося стрімке зростання цін на продовольство. Наприклад, в 2006 році індекс зростання ціни на пшеницю м'яку III класу становив 1,13, при цьому ціна хліба і хлібобулочних виробів збільшилася на 21,0% (табл. 1).

У даний час Україна є значимим учасником світового продовольчого ринку. Наслідком цього є постійно зростаючий вплив світової кон'юнктури на вітчизняний ринок сільськогосподарської продукції. Це приводить до того, що цінові коливання на світовому ринку з певним тимчасовим лагом відбиваються на українському ринку.

При цьому встановити точну міру залежності українських цін на зерно від кон'юнктури світового ринку дуже важко. Це пов'язано з тим, що якісні стандарти на зерно в Україні не уніфіко-

**Таблиця 1. Індекси оптових цін (з ПДВ) на зерно та продукти його переробки у 1999—2006 рр.
(грудень до грудня попереднього року)**

	Роки							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Пшениця м'яка III класу	1,57	2,20	0,89	0,73	2,45	0,65	0,88	1,13
Борошно вищого гатунку	1,31	1,97	0,86	0,78	1,93	0,85	0,89	1,11
Хліб пшеничний I гатунку	1,21	1,62	0,94	0,86	1,34	0,93	1,01	1,21

вані зі світовими. Це обумовлює необхідність пошуку товарів-аналогів і їх подальше зіставлення, що, без сумніву, знижує якість дослідження. Вирішення даної проблеми необхідно шукати як наслідок вступу України до СОТ.

Про специфіку моніторингу цін в АПК Миколаївської області хотілося б поговорити на прикладі конкретної галузі — зернового господарства. Такий вибір обумовлений тим, що виробництво зерна є основним напрямом аграрної спеціалізації регіону: зерно становить 45,3% в товарній продукції сільськогосподарства, зерновий клин займає близько 61,0% в структурі посівних площ Миколаївської області.

Слід особливо відзначити, що зерно останніми роками перетворилося на експортний продукт для регіонального АПК. Основними експортерами зерна в області є ТОВ "Нібулон". Основними споживачами зерна з Миколаївської області є країни Європи (Іспанія, Італія), Азії (Ізраїль, Філіппіни), Африки (Судан, Туніс) і Північної Америки (Сполучені Штати Америки) та інші, що обумовлено вигідним географічним розташуванням регіону.

Важливість проблеми моніторингу цін на зерно обумовлена тим, що саме цей параметр виступає основним чинником фінансових результатів від реалізації зерна. На основі офіційних даних Головного управління статистики в Миколаївській області методом ланцюгових підстановок був виконаний факторний аналіз зміни суми прибутку (табл. 2) від реалізації зерна сільськогосподарськими організаціями в 2007 році в порівнянні з 2000 роком.

Як видно з наведених розрахунків, ціна була одним з основних чинників, що визначає зміну прибутку зернового бізнесу.

Інформативність цінового моніторингу, зокрема якість інформаційно-консультаційного обслуговування сільгосптоваровиробників Миколаївської області, в цілому буде істотно вище, якщо доповнити фактичні дані прогнозними значеннями ціни, експертними оцінками, інформаційно-аналітичними матеріалами Міністерства аграрної політики України і Державного комітету статистики України.

Зібрана інформація про стан внутрішніх цін на основі цінового моніторингу цін реалізації продукції сільськогосподарськими товаровиробниками на різних рівнях — районному, обласному,

державному характеризує тенденції розвитку товарних ринків, слугує базою для аналізу поточної ситуації та короткострокових прогнозів щодо стану ринків.

Система цінового моніторингу частково вирішує і проблему стабілізації цінової ситуації на ринках. Так, Указом Президента України " Про додаткові заходи щодо стабілізації ситуації на ринку зерна" від 19.05.2003 року № 415 зобов'язано Кабінет Міністрів України, Раду міністрів України, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську та Севастопольську міські державні адміністрації "здійснювати моніторинг ринку сільськогосподарської продукції; запровадити постійний моніторинг регіональних ринків зерна, зокрема динаміки цін на ринку, обсягів споживання, запасів зерна..."

Різниця між цінами в областях, районах залежить не лише від просторового розміщення, якісних показників, але й від наявності інформації про ситуацію, що склалася на ринку.

Аналіз середньорічної ціни реалізації зерна сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області (2004 р.) показав, наскільки значний розмах цін спостерігався в межах однієї області на продукцію з високим ступенем однорідності (рис. 1, 2). Відхилення від середньорічної ціни по області було в межах від + 11,5 % в Арбузинському до (-8,3%) у Березанському районі (при максимальній відстані між кордонами Миколаївської області ...1716 км).

За відсутності систематизованої й оперативної інформації про цінову ситуацію на ринках сільськогосподарських товарів запровадження державного цінового регулювання (через заставні або інтервенційні закупівлі) може привести до непередбачених наслідків, адже в такій ситуації не можна гарантувати правильність розрахунків рівнів регульованих цін й об'єктивність оцінки ситуації. Це у свою чергу може стати наслідком суттєвої деформації ринків.

Говорячи про організацію моніторингу цін на сільськогосподарську продукцію в Україні в цілому і зокрема в Миколаївській області, не можна не відзначити існування серйозних проблем в цій сфері:

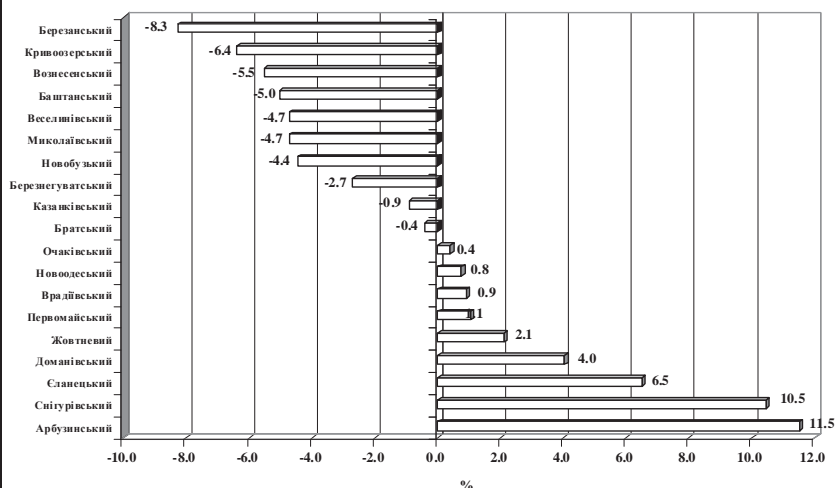
1. Хотілося б звернути увагу на те, що недостатньо розвинений інформаційний обмін з основними суб'єктами зернового ринку. Наприклад, обчислення середніх закупівельних цін на зерно в

Миколаївській області здійснюється за результатами вибіркового обстеження елеваторів і хлібоприймальних пунктів, хоча в методологічному плані вірніше проводити їх суцільне обстеження.

2. Існують не-

Таблиця 2. Факторний аналіз фінансового результату від реалізації зерна у Миколаївській області

Рік	Об'єм реалізації зерна, тис. т.	Ціна реалізації 1 ц, руб.	Собівартість 1 ц, руб.	Прибуток, тис. руб.	Зміна фінансового результату, тис. руб.			
					Всього	У тому числі за рахунок		
						Об'єму	Ціни	Собівартості
2001	1212	336	234	123180.1	x	x	x	x
2007	361.4	769.1	767.8	469.82	-122710.28	-86436.6	156612.2	-192885.8

Рис. 1. Коливання середньорічної ціни на зерно по районах Миколаївської області, 2004 рік¹

Рис. 2. Групування районів Миколаївської області за рівнем середніх цін реалізації зерна, грн./т, 2004 р.

виправдані тимчасові проміжки в публікації результатів цінового моніторингу по зернових культурах в Миколаївській області, які збігаються, як правило, з початком збиральної компанії.

3. Явно недостатньо наводиться інформації для порівняння по Миколаївській області, сусідніми Одеській, Миколаївській та Кіровоградській областями. Регіональні виробники зерна знаходяться у зв'язку з цим в певному інформаційному вакуумі, користуючись не перевіреною суб'єктивною інформацією про стан справ в довколишніх регіонах.

4. У розвинених країнах світу ціни на зерно складаються за результатами біржових торгів. В Україні до цих пір немає спеціалізованої зернової біржі і не проводиться системних торгів вказаним товаром. Чорноморська товарна аграрна біржа могла б виконувати таку функцію як в регіоні, так і по Україні в цілому.

¹Розраховано на основі даних Головного управління статистики в Миколаївській області

Ефективне вирішення вказаних проблем пов'язане з використанням можливостей, що надаються проектом "Концепції державної цільової програми "Зерно України" — 2008—2015." Пункт 9-й 5-го розділу цієї програми передбачає "поширення інформаційно- комунікаційних технологій, зокрема через створення систем моніторингу зернового ринку, вивчення та оперативного поширення інформації про стан та тенденції розвитку світового та регіонального зернових ринків, запровадження космічного спостереження за станом посівів для прогнозування та оцінки врожаю, підготовки, офіційного оприлюднення та використання при прийнятті державних рішень міжгалузево- погодженого прогнозного балансу зернового ринку".

ВИСНОВКИ

Отже, створення досконалого цінового моніторингу та аналіз ситуації на ринку сільськогосподарської продукції і продовольства сприятиме вирішенню таких питань:

1. Розробляти на основі даних цінового моніторингу заходи з державного регулювання ринку зерна, в тому числі здійснювати розрахунок заставних цін зерна.

2. На основі відстеження (моніторингу) витрат за статтями і елементами у фізичних одиницях та темпів зміни ціни по окремих видах матеріально-технічних ресурсів і витрат за іншими статтями внаслідок інфляційних процесів здійснювати коригування величин собівартості і цін сільськогосподарської продукції у часі.

3. Забезпечувати виробників, переробників сільськогосподарської продукції, оптових і роздрібних продавців, управлінські структури інформацією про оптові і роздрібні ціни на загальнодержавному та регіональному рівнях.

4. Державна система цінового моніторингу сприятиме розвитку мережі сільськогосподарських інформаційних систем, активізує консультативні послуги на базі агроторгових домів, бірж, брокерських контор, консалтингових, інвестиційних центрів.

Література:

1. Проект "Концепції державної цільової програми "Зерно України" — 2008—2015". — <http://uga-port.org.ua>.

2. Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо стабілізації ситуації на ринку зерна" від 19.05.2003 року, № 415 — <http://ua-fo.biz/legal>.

Стаття надійшла до редакції 04.06.2009 р.